

Opettajan ja oppilaan väliset vuorovaikutustaidot musiikin opiskelussa

Sanna-Kaisa Hirvilammi

**Pedagoginen opinnäytetyö
Toukokuu 2009**

**JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU**
Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Tekijä(t) Hirvilammi, Sanna-Kaisa	Julkaisun laji Pedagoginen opinnäytetyö (5 op)	
	Sivumäärä 21	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus ☐ Salainen saakka	
Työn nimi Opettajan ja oppilaan väliset vuorovaikutustaidot musiikin opiskelussa		
Koulutusohjelma Opettajan pedagogiset opinnot musiikin ja tanssin alalla		
Työn ohjaaja(t) Hannula, Kaija		
Toimeksiantaja(t)		
Tiivistelmä <p>Vuorovaikutussuhteisiin kiinnitetään nykyään enemmän huomiota niin työelämässä kuin opiskelussa. Positiivisen ilmapiirin vaikutus työelämässä ja opiskelussa on huomattu parantavan selvästi oppimis- ja työtuloksia.</p> <p>Soitonopettajan ammatissa kohtaa hyvin eri elämäntilanteessa ja eri tasolla olevia oppilaita. Opettaja-oppilassuhteen ollessa avoin ja kommunikoiava pystytään pääsemään optimaalisiin oppimistuloksiin. Opettaja pystyy valikoimaan sopivimmat oppimismetodit kunkin oppilaan kohdalle, jos on tutustunut oppilaaseensa. Avoin kommunikointi avaa monta ovea. Usein didaktisissa oppaissa ei ole annettu suurta arvoa sosiaaliselle ympäristölle opetuksessa, mutta opettaja ja varsinkin oppilaat kuitenkin tietävät miten suuri merkitys oppimiseen ja oppimistuloksiin on sillä minkälaisessa sosiaalisessa ympäristössä työskentelee.</p> <p>Opinnäytetyössä on esitelty erilaisia tilanteita joita soitonopettaja kohtaa tunteja pitäessään. Ensimmäiseksi esittelyssä ovat Kari Kurkelan ”oppilaan strategiat”. Kari Kurkela toimii Sibelius-Akatemiassa. Oppilaan strategiat ovat esitelty instrumenttididaktiikan kannalta. Toisen musiikillisen näkökulman antavat Antti Juvonen sekä Mikko Anttila. Molemmat työskentelevät muun muassa soitonopettajina. Kolmantena alueena ovat kommunikointitaidot yleisemmästä näkökulmasta katsoen, sovellettuna kuitenkin musiikin opiskeluun.</p>		
Avainsanat (asiasanat) Vuorovaikutustaidot, opetus, opettaja-oppilassuhde, oppimistulokset		
Muut tiedot		

Author(s) Hirvilammi, Sanna-Kaisa	Type of Publication Diploma project (5 ECTS credits)	
	Pages 21	Language Finnish
	Confidential ☐ Until	
Title Communication between music teachers and their students		
Degree Programme Pedagogical studies for music and dance teachers		
Tutor(s) Hannula, Kaija		
Assigned by		
Abstract <p>Nowadays a lot of attention is being focused on improving communication skills in working and studying environments. Better communication and interaction leads to better results.</p> <p>A music teacher (teacher of a musical instrument) needs to be able to work with people of different ages and backgrounds and if the relationship between them is open and forthcoming it is possible to improve the overall results; open communication opens doors and gives an opportunity to reach optimal learning results. Educational manuals do not always pay attention to good interaction between teacher and student but especially students know how important a good atmosphere is in learning situations.</p> <p>The thesis presents different situations that can occur while giving a music lesson. First "the strategies of a student" (oppilaan strategiat) by Kari Kurkela, who works at the Sibelius-Academy. The strategies are presented from a didactic side of teaching a musical instrument followed by the point of view of Antti Juvonen and Mikko Anttila, who both work as instrument teachers among other things. Finally more general information about communication skills adjusted to music studies is presented.</p>		
Keywords communication skills, teaching, learning results		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

JOHDANTO	2
1 HYVÄN VUOROVAIKUTUSSUHTEEN TÄRKEYS.....	3
2 OPPILAAN ERILAISIA KÄYTTÄYTYMISMALLEJA	5
2.2 Punahilkka-strategia	6
2.3 Teräsmiehen ja auringonkukan strategiat.....	7
2.4 Varjo-strategia	8
2.5 Positiivinen näkökulma opiskelusta.....	9
3 OPETTAJAN ERILAISIA KOMMUNIKOINTITAPOJA SOVELLETTUNA MUSIIKIN OPISKELUUN	11
3.1 Ystävällinen vuorovaikutustyyli	11
3.2 Ohjaava vuorovaikutustyyli	12
3.3 Hallitseva vuorovaikutustyyli	12
3.4 Uhmainen vuorovaikutustyyli.....	13
3.5 Aggressiivinen vuorovaikutustyyli	13
3.6 Epävarma vuorovaikutustyyli	14
3.7 Alistuva vuorovaikutustyyli.....	14
3.8 Joustava vuorovaikutustyyli.....	15
3.9 Yleisesti opettajan ja oppilaan vuorovaikutussuhteista.....	15
LOPUKSI.....	17
LÄHTEET.....	18

JOHDANTO

Aloittaessani pianonsoiton opiskelun kaksikymmentä vuotta sitten olin hyvin kuuliainen ja vastaanottavainen opettajiani kohtaan. Toin harvoin soittotunneilla esille omia mielipiteitäni, jollain tavalla oletin opettajan olevan se, joka antaa vastaukset ja jonka kanssa ei voi olla eri mieltä. Vähitellen, kun minulle tuli ikää lisää, hain omia mielipiteitäni ja ajatuksiani soittoni suhteen. Ammattiopintoihin päästessäni vastuu itselläni oli vielä korkeammalla, mutta kuitenkin vielä opettajan mielipiteet olivat kunnianarvoisia asioita, joihin en puuttunut. Vähitellen myös tietynlaisesta riippuvaisesta suhteesta opettajaa kohtaan piti päästää irti, koska valmistuminen oman pianonsoitonopettajan uralle lähestyi. Joskus tämäntyypiset irtautumistilanteet onnistuvat hyvin, joskus taas niiden vuoksi joutuu ristiriitaisiin tilanteisiin. Syy ristiriitaisuuksiin löytyy kommunikointitavoista ja näin ollen oppilaan sekä opettajan asenteesta toisiaan kohtaan.

Tässä vaiheessa ollessani olen saanut tarpeeksi etäisyyttä aiempiin soittotunteihini ja pystyn tarkastelemaan menneisyydessä olleita oppituntejani ja pianotunteja joita olen jo itsekin pitänyt. Omaa pedagogista uraani ajatellen halusin tutustua oppilaan ja opettajan välisiin vuorovaikutussuhteisiin, jotta itse pystyisin mahdollisimman hyvin tulemaan toimeen erilaisten ja eri elämäntilanteissa olevien oppilaiden kanssa. Hyvä kommunikointi opettajan ja oppilaan välillä on ensimmäinen askel hyviin oppimistuloksiin, koska silloin voidaan keskustella ja saada eri näkökulmia esimerkiksi soittokappaleisiin. Haluan tulevaisuudessa toimia mahdollisimman loogisesti sekä inhimillisesti oppilaideni kanssa, jotta jokaisen oppilaan kohdalla päästään juuri heille sopiviin tuloksiin ja oppimismenetelmiin.

1 HYVÄN VUOROVAIKUTUSSUHTEEN TÄRKEYS

Luonnollisesti ihminen hakeutuu sellaisten ihmisten seuraan, joiden kanssa tuntee kommunikoivansa hyvin. Ystävyysuhteet ja parisuhteet ihminen pystyy itse valitsemaan, mutta opettajaa tai oppilasta ei aina itse saa valita sen mukaan, mikä on esimerkiksi alkuvaikutelma kyseisestä opettajasta tai oppilaasta. Tämän vuoksi kasvattajan ammatissa olevan on hyvä tietää millaisia erilaisia vuorovaikutussuhteita on ja millä tavoin voi tulla toimeen oppilaiden kanssa.

Vuorovaikutustaidot antavat hyvän pohjan ihmisten yhteistoiminnalle ja keskinäiselle kanssakäymiselle. Opetuksen ja kasvatuksen alueella vuorovaikutussuhteiden hallitsemisesta on kehittymässä yksi tärkeimmistä tekijöistä hyvään menestykseen, kuten koulusuoritusten parantumiseen sekä positiivisen ilmapiirin lisääntymiseen. Nykyään siihen kiinnitetäänkin enemmän huomiota niin opiskelussa kuin työelämässä. (Kauppila 2005, 13.)

Usein oppimisteorioissa ja muissa didaktisissa oppaissa ei ole annettu sosiaaliselle oppimisympäristölle tärkeää merkitystä vaan lähinnä opetuksesta on tullut mekaanista tiedonsiirtoa opettajalta oppilaalle. Kasvattajan työtä tekevät ja erityisesti oppilaat tietävät, miten paljon opiskelumotivaation ja oppilaan viihtyvyyteen vaikuttaa se, miten opettaja ja oppilas tulevat keskenään toimeen. Kasvatustieteilijä Matti Koskenniemi onkin osuvasti ilmaissut, miten joskus oppilaalle voi olla tärkeämpää se kuka ja kuinka häntä opetetaan kuin se mitä hänelle opetetaan. (Anttila & Juvonen 2002, 124.)

Läheisyys, riippuvuus ja konfliktisuus ovat keskeisiä käsitteitä opettajan ja oppilaan välisessä vuorovaikutussuhteessa. Läheisyys on opettajan ja oppilaan välistä avointa kommunikointia sekä positiivisen ilmapiirin luomista. Tällainen kommunikointi auttaa oppilasta ajattelemaan positiivisesti ja näin ollen suoriutumaan paremmin tehtävistään. Sopeutumista opiskeluympäristöön taas häiritsee oppilaan riippuvainen suhde opettajaansa. Tämä voi esimerkiksi ilmetä liiallisena takertuvaisuutena tai luottamisena opettajaan. Vuorovaikutussuhteen ei

suinkaan tarvitse olla riippuvainen, vaikka onkin läheinen. Konfliktinen vuorovaikutussuhde opettajan ja oppilaan välillä heikentää oppilaan motivoitumista opintoihinsa sekä opiskeluympäristöönsä. Ristiriitaisuus saa oppilaan tuntemaan, että tämä ei saa tukea opettajaltaan, joka taas aiheuttaa monia kielteisiä tunteita, ahdistusta ja heikentää opiskelusuorituksia. (Anttila & Juvonen 2002, 130 - 131.)

2 OPPILAAN ERILAISIA KÄYTTÄYTYMISMALLEJA

Seuraavissa luvuissa on käsitelty Kari Kurkelan oppilaan strategioita; Sorretun oppilaan strategia, Punahilkka-strategia, Teräsmiehen ja auringonkukan strategiat sekä Varjo-strategia. Kurkela työskentelee Sibelius-Akatemiassa ja on käsitellyt strategioita juuri instrumenttipedagogiikan näkökulmasta. Niissä on esitelty erilaisia käyttäytymistilanteita oppitunneilla ja on huomattavaa, että usein opettaja omalla käyttäytymisellään ruokkii juuri strategioiden syntymistä. Näihin malleihin tutustuessaan voi tarkastella omaa opettajuuttaan sekä oppilaan käyttäytymistä ja mahdollisesti ymmärtää oppilaan käytöstä. Asiat on suurimmaksi osaksi tarkasteltu lapsi oppilaan kannalta, mutta ne ovat sovellettavissa kaikenikäisiin oppilaisiin.

2.1 Sorretun oppilaan strategia

Sorretun oppilaan strategiassa opettaja koetaan usein kuin tarkastajana. Haukansilmä tarkastaa onko läksyt tehty vai ei, onko opeteltavat asiat opittu oikein ja onko kaikin puolin toimittu niin kuinka käskettiin. Tällaisessa tapauksessa helposti soittoharrastuksesta tulee vain yhtä painajaista eikä kovin hedelmällisiin tuloksiin pitkällä tähtäimellä päästä. Tässä vaiheessa pitäisi tapahtua jyrkkä asenteenmuutos, jos halutaan päästä optimaalisiin tuloksiin. Vaikeaa on se, että opettaja turhautuu siitä, että oppilas ei ole harjoitellut. Tällöin olisi syytä huomata, että taustalla voi olla esimerkiksi oppilaan oma suhde vanhempiinsa mikä heijastuu myös soittotunnilla opettajaan. Jos oppilaan suhde vanhempiin on negatiivisesti virittynyt, se näkyy oppilaan suhtautumiseen opettajaan myös soittotunnilla. Oppilas voi kuvitella opettajan kuin liittolaiseksi vanhempiensa kanssa ja tällöin opetus tuntuu painostavalta, uhkaavalta ja liikaa vaatimuksia sisältävältä. (Kurkela 1994, 320)

Samaan aikaan, kun oppilaan kapinamieliala kasvaa, kasvaa opettajalla turhautumisen ja tuskan olotila. Hermot kiristyvät ja viha nousee pintaan. Opettajan jouduttua tällaiseen tilaan, mihin kuuluu välinpitämättömyys, oppilaan hylkääminen, painostus, erilaiset rankaisut sekä uhkailu, korostaa vain oppilaan

käsitystä siitä, että opettaja ja vanhemmat ovat niin sanotusti samalla puolella ja että musiikkia käytetään rangaistuskapulana. Parhaiten tilanteesta selviää, jos yrittää omaksua oppilaan tilanteen ja elämismaailman ja sitä kautta ymmärtää oppilaan kokemusmaailmaa. Monesti lapsen reaktio on puolustautumista ja silloin täytyy etsiä syy miksi puolustaudutaan. Opettajan on myös tultava vastaan oppilasta ymmärtääkseen tätä hyvin ja nähdäkseen asiat todella oppilaan kannalta. Opettajan ja oppilaan ollessa niin sanotusti liittolaisina, voidaan oppituntien ongelmia yhdessä pohtia ja miettiä, onko esimerkiksi musiikkiharrastusta syytä jatkaa vai voiko oppitunteja jatkaa sekä oppituntien ilmapiiriä vielä muuttaa. Opettajan on tällaisessa tilanteessa syytä keskustella myös oppilaan vanhempien kanssa. (Kurkela 1994, 321 - 323.)

Edellisissä kappaleissa tapahtuva lapsen reaktio voi tapahtua tilanteessa, jossa vanhemmat ovat pakottaneet lapsen soittotunnille. Tietenkään lapsi ei viisivuotiaana välttämättä osaa itse sanoa, että haluaa soittotunnille tai että ei halua aloittaa soittoharrastusta. Ajan myötä vastaus varmasti löytyy, varsinkin jos asiaa lähestytään positiivisesti lapsen kanssa keskustellen ja lapsen reaktioita tulkiten.

2.2 Punahilkka-strategia

Punahilkka eli oppilas on tässä strategiassa saanut opettajastaan transferenssin vaikutuksesta kuvan, että tämä on vajavainen ilman oppilaan tuomia lahjoja opettajalle eli Punahilkka sadusta tutulle Susihukkaselle, joka on nielaissut Isoäidin. Muuten opettaja olisi surullinen ja tyhjä, toisaalta vihainen ja vaarallinen. Oppilas saa olla rauhassa niin kauan kun hänellä on tuomisia, eli hienosti harjoiteltuja läksyjä ja hienosti soitettuja kappaleita sekä tunnollisuutta ja kiltteyttä. Oppilas tekee kaiken mitä käsketään ja tällöin opettaja pysyy rauhallisena eikä uhkaa oppilasta. Kurkelan (324) mukaan opettaja on sekä Isoäiti että Susi, mutta toisaalta Susi voi kuvastaa myös oppilaan toista ahnehtivaa puolta, jolloin Punahilkkana tuntee syyllisyyttä Isoäidin syömisestä ja tällöin joutuu jatkuvasti paikkailemaan aiheuttamia tuhoja. Tällöin oppilas pystyy pitämään opettajan rauhallisena. (Kurkela 1994, 323 - 324.)

Punahilkka strategiaa soveltava oppilas voi kohdata tässä ongelman, että opettaja haluaa aina vain enemmän eikä ole tyytyväinen sillä hetkellä olevaan tilanteeseen. Susihukkanen pysyy siis kyltymättömänä. Vastatransferenssissa opettaja helposti voi mukautua oppilaan tilanteeseen ja tällöin vaatii enemmän. Opettaja mahdollisesti kuvittelee oppilaan käyttäytymisen innokkuutena ja ahkeruutena jolloin oppilaan taakasta tulee vielä raskaampi kantaa. Oppilaalle tämä aiheuttaa ahdistuneisuutta, riittämättömyyden tunnetta ja itsetunnon alentumista opiskelun suhteen. Ehkä oppilas ei pystykään täyttämään opettajan vaatimuksia, jolloin voidaan ajautua Sorretun oppilaan strategiaan. (Kurkela 1994, 324 - 325.)

Opettajan ja oppilaan suhde toisiinsa on hyvin räjähdysherkkä tällaisissa tilanteissa. Voi olla, että opettaja ja oppilas tulkitsevat toisiaan väärin, jolloin tilanne vielä enemmän kärjistyy. Tilanteesta olisi kuitenkin hyvä päästä pois mahdollisimman pian, joka tapahtuu sekä opettajan että oppilaan joustavuudella ja kyvyllä asettua toisen asemaan, jota kautta pystyisi ehkä ymmärtämään. Oppilas helposti unohtaa musiikin tarkoituksen ja ryhtyy suorittamaan, eli tuomaan lahjojaan Susihukkaselle tietämättä miksi niin tekee. Keskeinen ajatus päässä on vain selvitä tunnista ja tuntuu ylitsepääsemättömän vaikealta pystyä keskustelemaan tai kysymään yksinkertaisia kysymyksiä, koska niihin ei ehkä kuitenkaan saa vastausta. Oppilasta voi kalvaa mielessä pelko tulla nolatuksi ja hyljättyksi oppilaana.

Tärkeintä ei ole suorittaminen, vaan se, että muistaa mitä musiikki on ja miltä se kuulostaa ja tuntuu.

2.3 Teräsmiehen ja auringonkukan strategiat

Punahilkka (ks. edellinen luku) oppilas voi ajautua myös toiseen ääripäähän, eli mahtailevaan roolin oppitunnilla, soveltaen Teräsmies -strategiaa. Oppilas käyttäytyy ylimielisesti opettajaa kohtaan ja tekemättömiä läksyjä tai laiskuutta ei hävetä vaan niistä ollaan ennemminkin ylpeä. Oppilas torjuu kaikki vaatimukset sekä häneen kohdistuvat epäilyt mitä saa opettajaltaan. Tällainen käytös voi kuulua kasvavan nuoren normaaliin käytökseen tai se voi olla hätähuuto esimerkiksi liian nopeasta tahdista oppitunneilla. Tällöin opettajan on ymmärrettävä

olla tarpeeksi pitkäpinnainen ja ymmärtäväinen sekä tarkastella onko oppilas saanut tarpeeksi rakentavaa ja positiivista palautetta sekä tukea opiskeluun. (Kurkela 1994, 325 - 326.)

Teräsmies – strategiassa oppilas kieltää omat puutteensa uhmaavalla käytöksellä, kun taas Auringonkukka – strategiassa oppilas yrittää maanisesti saada opettajan, soittotunnin, soittokappaleet ja kaiken siihen liittyvän näyttämään positiiviselta. Päinvastoin kuin Teräsmies – strategiassa, oppilas yrittää yli-iloisen käytöksen ja opettajan miellyttämisen kautta onnistua opetustilanteessa, kunhan oppilas on pitänyt opettajan manipulatiivisesti hyvällä tuulella. Sanattomasti opettaja ja oppilas ovat sopineet, että tunnin ilmapiiri on jopa vähän keinotekoisesti positiivinen molemmilta osapuolilta. Inhimillisesti voi kuitenkin käydä niin, että opettaja väsyneenä sanookin jotain hyvin äkäisesti, jolloin oppilas voi syvästi pelästyä tilannetta ja kaikki särkyä. Parhaimmassa tapauksessa oppilas kuitenkin ymmärtää romahtamisen syyn ja pystyy ymmärtämään itseään realistisemmin. Kurkelan (327) mukaan opettajan olisi kuitenkin hyvä kunnioittaa sekä Teräsmies – että Auringonkukka-strategioita, jotta oppilas selviytyy olemisensa paineista. (Kurkela 1994, 326 - 327.)

Näissä kummassakin edellä mainitussa strategiassa kuvastuu oppilaan ja opettajan käyttäytyminen suorittamisena. Mihin on musiikin ilo kadonnut ja miten sen saa kukoistamaan? Esimerkkinä voisi ehdottaa oppilaalle kappaletta jonka hän on itse valinnut ja jonka hän haluaa itse intohimoisesti oppia. Tällöin voidaan rikkoa teennäisyyden rajat ja lähteä pitämään soittotunteja musiikin ilon kautta. Tilanteen tasaannuttua opettaja voi taas ottaa ohjat käsiinsä ja antaa oppilaalle tehtäviä suoritettavaksi. Kumpikin tapaus kuuluu melko olennaisesti nuoren kasvavan aikuisen tai teini-ikäisen käyttäytymiseen.

2.4 Varjo-strategia

Opettajan ja oppilaan hyvässä suhteessa luonnollisesti oppilas kunnioittaa ja luottaa opettajaansa. Oppilaan kunnioituksen ja ihailun mennessä liian syväälle voi kuitenkin tuottaa ongelmia. Jossain vaiheessa oppilas mahdollisesti haluisi yrittää olla kuin opettajansa ja tässä kohtaa oppilaan käytös voi muuttua hyökkääväksi ja opettajan kunniaa loukkaavaksi. Samaan aikaan oppilaan kuitenkin pitäisi kehittyä

optimaalisesti sekä antaa merkitys opettajan uurastukselle. Oppilaan kannattaa pitää tietty välimatka opettajaan kertoakseen tälle, että ei ole astumassa hänen reviirilleen. Tällainen niin sanotusti oppilaan pidättyväinen asenne voi haitallisesti vaikuttaa hänen opintoihinsa ja menestykseen. Tätä tilannetta kutsutaan Varjostrategiaksi. (Kurkela 1994, 328)

Varjo-oppilas yrittää peitellä omaa tieto-taitoaan opettajaltaan, osoittamalla tälle jopa ylenpalttista kunnioitusta ja ihailua. Oppilas näkee itsensä seuraamassa opettajaa tämän varjona ja varoo ettei missään vaiheessa lyö opettajaa laudalta. Oppilaan oman menestyksen halu, mutta samalla opettajan loukkaamisen pelko voi johtaa hankaliin tilanteisiin ja jos oppilas kuitenkin menestyy, hän ei saa vastakaikua opettajaltaan ja tuntee ahdistusta ja syyllisyyttä. Jos oppilas näkee, että menestys ei vaikuta opettajaan, hän pystyy kehittymään elämässään. Toisaalta opettajalle tämä voi olla menetys kaikesta siitä ihailusta. (Kurkela 1994, 327-329.)

Järkevästi mietittynä opettaja soittotunnilla toimii kuin välikappaleena oppilaan kehittymiselle soittajana. Tällöin opettajan täytyisi ottaa vastuu myös siitä, että oppilas voi mennä soittotaidoissa ja kehityksessä huimasti eteenpäin jolloin ei ole hyvä pysäyttää sitä. Eihän musiikin opiskelussa tarkoituksena ole pysäyttää oppi tiettyyn tilanteeseen, vaan soittotuntien tarkoituksena on antaa eväitä ja kykyä ottaa uusia haasteita vastaan tulevaisuudessa.

2.5 Positiivinen näkökulma opiskelusta

Vahva motivaatio oppilaalle kehittyy siitä, että lähtökohdat soittotunnille tullessa ovat hyvät. Tärkeää on osata kyky kohdata ja tunnistaa omat heikkoudet, joiden pohjalta voidaan opettajan kanssa lähteä ratkomaan vastaan tulevia ongelmia. Se, että musiikinopiskelua kutsutaan pitkäjänteiseksi työksi, johtuu muun muassa siitä, että jaksaa odottaa kykyjen kasvamista ja jaksaa aina uudestaan harjoitella. (Kurkela 1994, 337 - 338.)

Tarkoituksena soittotunneilla ei suinkaan ole heti perehtyä miettimään missä asioissa oppilas ei ole vahva, vaan paremminkin hakea esille asiat joissa oppilas on vahva ja sitä kautta lähteä pikkuhiljaa kehittämään heikompia puolia.

Jokaiselta oppilaalta löytyy omat vahvuutensa ja päinvastoin heikkoutensa ja opettajan täytyykin tässä vaiheessa miettiä millä tavoin ja keinoin lähtee opettamaan. Hyvä kommunikointi opettajan ja oppilaan välillä avaa monia ovia ja silloin opettaja pystyy näkemään millaisen oppilaan kanssa on tekemisissä ja millaisia opetusmetodeja on hyvä käyttää. Palautteen antamista oppilaalta voi pyytää esimerkiksi kirjallisessa muodossa, jos hänelle on vaikeaa puhua suoraan opettajalle. Oppilaalle on suotavaa antaa vapaus omiin mielipiteisiin sekä vapaus kehittyä soittajana. Kasvattajan ammattihan on oppilasta varten, eikä vain opettajan omaa etua varten.

3 OPETTAJAN ERILAISIA KOMMUNIKOINTITAPOJA SOVELLETTUNA MUSIIKIN OPISKELUUN

Seuraavissa kappaleissa käsitellään kommunikointitapoja esimerkiksi opettajan ja oppilaan välillä. Jokaiselle ihmiselle on varmasti muotoutunut oma kommunikointityylinsä, mutta tarpeen tullen olisi hyvä osata myös joustaa niissä sekä havaita millä tavoin on hyvä olla vuorovaikutuksessa erilaisten ihmisten kanssa. Opetettaessa jotkut tarvitsevat paljon kannustusta, jotkut taas ovat hyvin itsenäisiä ja haluavat vain pientä johdattelua eteenpäin. Havainnoidessaan erilaisia vuorovaikutustyyliä opettaja voi oppilaasta riippuen soveltaa niitä.

3.1 Ystävällinen vuorovaikutustyyli

Huomaavaisuus ja kohteliaisuus kuuluvat ystävälliseen vuorovaikutustyyliin. Tällaisen vuorovaikutustyylin edustaja on empaattinen ja pystyy helposti mukautumaan kanssahenkilön tilanteisiin ja on hyvin ymmärtäväinen. Ongelmia ratkoessa tällainen ihminen on osaa olla diplomaattinen sekä mahdollisuuksien mukaan tehdä kompromissiratkaisuja. Hän myös helposti havaitsee muissa positiivisia piirteitä sekä on helposti lähestyttävä. (Kauppila 2000, 52 - 53.)

Opetustilanteessa tällaisen taidon omaava opettaja pystyy järkevästi keskustelemaan oppilaan kanssa mahdollisista ongelmatilanteista ja ratkomaan niitä kunnioittaen oppilaan mielipiteitä. Opettaja pystyy myös avoimesti antamaan tukensa, mutta samalla ohjaamaan oikeaan suuntaan. Empatia opetuksessa luo oppilaalle luottamuksen opettajaansa kohtaan eikä opettaja väkisin dominoi oppilasta tiettyyn, haluamaansa suuntaan vaan on huomaavainen keskusteltaessa oppilaan toiveista ja tavoitteista (tietysti pitäytyen esimerkiksi opetussuunnitelmissa).

3.2 Ohjaava vuorovaikutustyyli

Tällaisen tyylin omaava henkilö antaa mielellään neuvoja ja ohjeita sekä on hyvin huolehtivainen. Hän mielestään antaa oikeita neuvoja ja jakaa avoimesti omia näkemyksiään ja toimintaohjeita asioista. Ehdotukset ja kehotukset liittyvät tähän vuorovaikutustyyliin, mutta eivät kuitenkaan dominoivasti. Tällaisen henkilön kanssa vuorovaikutuksessa oleva toinen osapuoli voi tuntea turvallisuuden tunnetta, mutta samalla se voi saada aikaa sen, että tulee tuntemuksia itsensä vähäpätöisyydestä. Helposti kommunikoinnissa oleva toinen osapuoli voi vähentää omien mielipiteiden esiin tuomista, ohjaavan vuorovaikutustyylin omaavan henkilön aktiivisuuden vuoksi. Suurimmaksi osaksi tällainen ohjaus on kuitenkin asiapitoista kuin tunnesuuntautunutta ja siihen sisältyy paljon parannusehdotuksia sekä huolehdintaa. (Kauppila 2002, 53 - 54.)

Opettaja joka on hyvin ohjaava ja huolehtiva on hyvä asia, mutta arempien oppilaiden kohdalla, jotka eivät helposti tuo esille omaa mielipidettään, voi opetustilanne mennä helposti siihen, että oppilas on vain vastaanottajan asemassa. Tällaisessa tilanteessa oppilas varmasti oppii ja harjoittelee, mutta ei välttämättä pääse itsenäiseksi työskentelijäksi eikä ymmärrä soveltaa opittuja asioita seuraaviin opeteltaviin läksyihin.

3.3 Hallitseva vuorovaikutustyyli

Hallitsevaa vuorovaikutustyyliä edustava ihminen pyrkii helposti näyttämään oman etevyytensä ja pätevyytensä sosiaalisissa tilanteissa ja hänellä on halu hallita ja vaikuttaa toisiin ihmisiin. Taipumusta on myös alistaa ja aliarvostaa toisia ihmisiä. Dominoinnin vuoksi tällainen henkilö helposti ajautuu erimielisyyksiin ja toisten arvostelemiseen. Tällä tavoin hän pyrkii sitomaan toista ihmistä. Epävarmat ja alistuvat ihmiset tulevat helposti toimeen tällaisen vuorovaikutustyylin omistavan ihmisen kanssa, kunhan hallitsevuus pysyy kohtuuden rajoissa. (Kauppila 2002, 54 – 55.)

Liian hallitsevan musiikinopettajan kanssa tekemisissä oleva oppilas helposti ajautuu ristiriitoihin ja pahimmassa tapauksessa se voi johtaa lukkoihin

soittotunnilla, jolloin tuntien kulku häiriintyy. Tällainen opettaja ei halua, että hänen opetustaktiikkaansa kyseenalaistetaan.

3.4 Uhmainen vuorovaikutustyyli

Dominoivan ja aggressiivisen vuorovaikutustyylin välissä liikkuu uhmainen vuorovaikutustyyli. Tällainen kommunikointitapa vahingoittaa helposti sosiaalisia suhteita, koska siihen liittyy paljon vihanpurkauksia sekä pilkan ja ivan muotoja. Siinä ilmaistaan myös paljon uhitteluja, uhkailua, koston sekä pettymyksen tunteita. (Kauppila 2002, 55 – 56.)

Oppitunnilla opettajan käytöksestä huomaa tämän silloin, jos opettaja ivallisesti puhuu oppilaan soitosta tai uhittelee erilaisilla asioilla, jos ei soitokappaletta esimerkiksi osata seuraavalle kerralle täydellisyyttä hipoen. Joillekin oppilaille tällainen käyttäytyminen voi sopia, koska he saavat siitä niin sanotusti näyttämisen halun, mutta joillekin tällainen opettajan käyttäytyminen vie vain pois päin optimaalisista tuloksista (jos uhittelua on joka oppitunnilla).

3.5 Aggressiivinen vuorovaikutustyyli

Aggressiivinen vuorovaikutustyyli näkyy avoimena vihamielisyytenä ja henkisenä painostuksena. Piilossa olevat aggressiot voivat olla lähtöisin muista ihmissuhteista kuin kanssakäymisen toisena osapuolena olevasta ihmisestä ja nämä aggressiot voivat ilmetä ilkeänä käytöksenä sekä toisen loukkaamisena ja arvosteluna. Syyttely, panettelu sekä negatiivisesti selän takan puhuminen kuuluvat myös tähän vuorovaikutustyyliin. Tällä tavoin henkilö yrittää pyrkiä nopeisiin ratkaisuihin. Tämä käyttäytyminen johtaa kuitenkin moniin vaikeuksiin ja ristiriitoihin työyhteisössä. (Kauppila 2002, 56 – 57.)

Työyhteisössä tällainen opettaja mielletään helposti negatiiviseksi henkilöksi, jos aggressiivinen käyttäytyminen on jokapäiväistä. Tällöin toiset ihmiset eivät mielellään ole tekemisissä hänen kanssaan. Nopeisiin ratkaisuihin pyrkimisen lisäksi vuorovaikutustyylin edustaja voi epäkohteliailla kommentailla ja vihaisilla katseilla pönkittää omaa kärsintää itsetuntoaan tai peittää sitä.

3.6 Epävarma vuorovaikutustyyli

Epävarman vuorovaikutustyylin edustajan alistuvaisuus näkyy helposti sosiaalisissa tilanteissa. Tällainen henkilö helposti luottaa toisiin osapuoliin keskusteluissa ja pyrkii väistelemään hankalia tilanteita sekä vetäytymään vastuusta. Tällaisen henkilön taustalla voi olla paljon epävarmuutta, katkeruutta ja uhmaisuutta. Toisten kanssa vuorovaikutuksessa ollessaan tällainen ihminen on päättämätön ja ei yleensä dominoi vuorovaikutustilanteissa. (Kauppila 2000, 57 – 58.)

Opetustilanteessa tällainen näkyy silloin, jos oppilas ikään kuin vie tuntia eteenpäin välittämättä siitä mitä opettaja sanoo tai ehdottaa. Silloin opettaja on epävarma omasta vuorovaikutustyylistään ja oppilas saa tuntitilanteen hallintaansa. Aina näin ei kuitenkaan käy, jos myös oppilas on epävarma käytökseltään. Joskus varmemmat oppilaat voivat käyttää tilaisuuden päästä helposti tunnista, jos soitto ei esimerkiksi kiinnosta niin paljon. Opettajan kuitenkin täytyisi kuitenkin tuoda esille opetettavat asiat ja saada oppilaat ymmärtämään ne riippumatta minkälainen kommunikointityyli on. Epävarma oppilas ja vahva opettaja -tilanne taas voi johtaa niin sanotusti siihen, että oppilaan pään sisään kaadetaan tieto (ks. seuraava kappale).

3.7. Alistuva vuorovaikutustyyli

Myöntymisen osoitukset, vaikeisiinkin ehtoihin suostuminen sekä omien mielipiteiden vähättely kuuluvat osaksi alistuvaa vuorovaikutustyylin edustajaa. Tällainen henkilö on helposti samaa mieltä muiden kanssa ja on erittäin varovainen omissa kannanotoissaan. Lisäohjeiden tiedustelu sekä pelonomaiset tunteet ja toiseen turvautuminen ovat myös osa tätä tyyliä. Hän saattaa vähätellä itseään aliarvioida omia kykyjään. (Kauppila 2000, 58 – 59.)

Moni oppilas enemmänkin kuin opettajat ovat tällaisessa tilanteessa, jolloin suostutaan opettajan laatimiin ehtoihin sekä ollaan hyvin ihailevia opettajaa kohtaan. Opettajan auktoriteettia varjellen ei helposti anneta ilmi omia mielipiteitä

sekä kysellään paljon miten soittokappaleet tulisi soittaa. Oman soittotaidon aliarvioiminenkin voi näkyä alistuvan oppilaan soitossa helposti.

3.8 Joustava vuorovaikutustyyli

Joustavan vuorovaikutustyylin edustaja on usein hyväntuulinen ja rento. Hänellä on kyky tulla toimeen monenlaisten ihmisten kanssa, sekä hän on hyvin huomaavainen ja kohtelias. Vaikeissa ihmissuhdetilanteissa hän vastaa haasteisiin ja pyrkimyksenä on olla ihmisläheinen ja luotettava. Kiireettömyys ilman ajan kulun miettimistä kuuluu myös tällaiselle henkilölle vuorovaikutussuhteissa. Ratkaisuja tämän tyylin edustaja näkee monia erilaisia ja hän pystyy ottamaan toisilta vastaan ehdotuksia ja myös kehuaan kanssakäymisessä olevaa toista osapuolta. (Kauppila 2000, 59 – 60.)

Ideaali tilanne soittotunnilla olisi juuri edellä mainittu kuvaus joustavasta vuorovaikutustyylistä. Silloin oppilas ja opettaja voisivat yhdessä keskustella tunnilla käytävistä asioista ja kappaleiden valinnoista sekä kappaleiden harjoittelusuunnitelmasta. Riippuen tietenkin missä määrin, koska pieni lapsi ei vielä osaa itse ottaa vastuuta oppitunnin kulusta ja tuollainen keskustelu voi olla jopa ahdistavaa ja opettajan tehtävä on kuitenkin toimia ohjaajana. Opettaja pystyisi myös antamaan positiivista palautetta oppilaalle ja oppilaan ei tarvitsisi pelätä astuvansa opettajan reviirille, vaikka tuokin esille omia ajatuksiaan.

3.9 Yleisesti opettajan ja oppilaan vuorovaikutussuhteista

Keskeisin ajatus oppilaan motivaation ylläpitämiseen ja oppituntien onnistumiseen on myönteinen oppitunnin ilmapiiri. Anttila & Juvonen (146) ovat omissa tutkimuksissaan ja muiden tutkimuksiin tutustuessaan tulleet tuloksiin, jotka puoltavat, että oppitunnin sosiaalinen ilmapiiri ja oppijan kokema sosiaalinen todellisuus vaikuttavat oppilaan opiskelun ja oppimisen muotoutumiseen. Vaikeampaa oppilaalle on sitoutua ja motivoitua kielteisessä oppitunti-ilmapiirissä. (Anttila & Juvonen 2002, 146 – 147.)

Opettajan ja oppilaan omavastuulliseen, mutta yhteisiin tavoitteisiin tähtääminen muodostuu silloin, kun opettajan ja oppilaan persoonat kohtaavat. Oppilas tuntee oppitunnin ilmapiirin myönteiseksi ja lämpimäksi, kun hän pitää opettajastaan sekä viihtyy opettajan seurassa. Kuten myös opettaja viihtyy oppilaan seurassa ja hyväksyy oppilaan, tasosta riippumatta. Heidän molempien täytyy kunnioittaa toisiaan ihmisenä, välttämällä kuitenkin liian riippuvaista suhdetta. Opettajan on tällöin oltava varovainen, että ei käytä pedagogista auktoriteettiaan vallan luonteisesti. Näillä konsteilla päästään mielekkääseen ja tehokkaaseen musiikinopiskeluun. (Anttila & Juvonen 2002, 147.)

Opetusteoreettiset asiat, toisin sanoen didaktiset mallit onnistuvat vain myönteisessä opetusympäristössä. Kielteisessä ympäristössä opettajan ammattitaidoilla ja tietotaidolla ei ole niin suurta merkitystä, koska kielteisyyden vuoksi oppilas ei ole motivoitunut. Tämän vuoksi Anttila & Juvonen (147) ovat nostaneet opiskeluilmapiirin hyvin korkealle merkityksen tasolle. Oppilaan itsetarkoitus ei ole tulla vain viettämään hyvää aikaa tunnille opettajan kanssa, vaan oppimaan, mutta hyviin tuloksiin päästäkseen hyvä vuorovaikutussuhde opettajansa kanssa on tärkeä. Opettajan pitäisi huomata eri oppilaiden kehitystaso ja valita soittokappaleet tasojen mukaan. Liian helpot tai liian haastavat kappaleet voivat toimia motivaatiota poisvetävänä elementtinä. Mutta oppilaan sitoutumista tunteihin tukevat opettajan antama kannustava, myönteinen ja realistinen palaute. Oppilaalle on tärkeää tuntea, että hän on tervetullut tunnille ja että siellä ollaan juuri häntä varten antamassa tukea ja apua opiskeluun. (Anttila & Juvonen 2002, 147.)

LOPUKSI

Lapsi tai nuori käyttäytyy eri elämäntilanteissa niihin kuuluvalla tavalla. Lapsuudesta teini-ikään ja siitä vielä eteenpäin tapahtuu monenlaisia mullistuksia, jotka helposti näkyvät myös opetustunneilla. Opettajalla on helpompaa, jos hän tiedostaa ja ymmärtää nämä muutokset lapsessa tai nuoressa ja osaa käyttäytyä tilanteen mukaan. Oppilaalla voi olla henkilökohtaisessa elämässä ongelmia tai muita aikaa vieviä asioita ja jos opettaja huomaa niiden häiritsevän opetustilannetta, olisi asioista tarpeen tullen hyvä puhua, jotta opetuksessa päästään eteenpäin. Soittotuntien tavoitteena ei ole keskustella vain henkilökohtaisen elämän kulusta, mutta joskus tilanteet voivat avautua pienellä keskustelulla oppilaan kanssa ja silloin on mahdollista niin opettajalla kuin oppilaallakin antaa täysi paino musisointiin.

Eri kommunikoimistyyliä voi soveltaa aina tilanteesta riippuen ja opettamistilannetta helpottaa, kun pystytään tarkastelemaan tilannetta hieman objektiivisemmin. Objektiivinen tarkastelu auttaa opettajaa näkemään oppituntien sisällön, sekä opettajan että oppilaan kannalta. Tällöin hän pystyy yhdistämään kummankin osapuolen mielipiteitä ja käyttäytymistä toisiinsa ja havainnoimaan mikä kohta kommunikoinnissa sujuu hyvin ja mitä voisi vielä parantaa, jotta opetus sujuisi. Oppilaan ja opettajan kesken täytyy olla myös vahva keskinäinen kunnioitus. Näin ollen asioista voidaan keskustella joustavasti ja rakentavasti. Tuntien eteneminen voi olla hyvin pienestä kommunikaatiotukoksesta kiinni ja asioiden avautuminen tapahtuu hyvällä kommunikoinnilla. Positiivinen ilmapiiri kannustaa oppilasta sekä opettajaa työskentelemään hyvin ja oikeudenmukaisesti.

"Hoivaten kasvatan soittajan"

-Shinicki Suzuki-

LÄHTEET

Anttila M., Juvonen, A. 2002. Kohti kolmannen vuosituhatosen musiikkikasvatusta. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.

Kauppila, R. A. 2000. Vuorovaikutus ja sosiaaliset taidot. PS-kustannus.

Kurkela, K. 1994. Mielenmaisemat ja musiikki – Musiikin esittäminen ja luovan asenteen psykodynamiikka. Helsinki: Hakapaino Oy.

Suzuki, S. 1977. Hoivaten kasvatetaan soittajan. Helsinki: Vikkelä Ville Oy.